

Kuva Jyväskylän yliopiston museon kuva-arkisto.

Martti Takala

*20.12.1924 † 6.1.2012

Martti Takala kuoli 87 vuoden ikäisenä 6.1.2012. Hän syntyi Helsingissä 20.12.1924. Hänen isänsä oli tuomiorovasti Lauri Takala. Martti Takala pääsi ylioppilaaksi Suomalaisesta normaalilyseosta vuonna 1942, minkä jälkeen hän suoritti asevelvollisuutensa ja osallistui jatkosotaan. Hän opiskeli Helsingin yliopistossa historiaa ja filosofiaa ja sen yhteydessä psykologiaa suorittaen filosofian kandidaatin tutkinnon 1947. Teoreettisen filosofian professorina oli tuolloin Eino Kaila, jota on kutsuttu psykologian ”perustajaisäksi” maassamme. Martti Takalasta tuli vuonna 1949 vuotta aiemmin akateemikoksi nimitetyn Eino Kailan assistentti.

Martti Takala väitteli filosofian tohtoriksi vuonna 1951 havaintopsykologian piiriin kuuluvasta aiheesta *Asymmetries of the visual space*. Suomalaisen Tiedeakatemian julkaisema englanninkielinen väitöskirja viittaa tuolloin tapahtumassa olleeseen psykologian painopisteen muutokseen kohti anglosaksisen tutkimuksen vaikutuspiiriä. Takala halusi olla varma tuloksistaan, joten hän teki noin sata koetta havaintojensa varmistamiseksi. Hän kuitenkin luopui havaintopsykologisesta tutki-

muksesta luultavasti siksi, että ajanmukaisia tutkimuslaitteita oli vaikea saada käyttöön sodan jälkeisissä oloissa.

Takala siirtyi vasta perustetun Työterveyslaitoksen psykologian osaston tutkijaksi vuonna 1951. Siellä hän laitoksen johtajaksi tulleen Ohto Oksalan ja liikennetutkimukseen suuntautuneen Sauli Häkkisen kanssa hahmotteli laitoksen toimintalinjoja, joiden mukaan soveltavan tutkimuksen tulee perustua tiukasti tieteelliseen työhön. Martti Takalan oma työ suuntautui persoonallisuuden tutkimukseen erilaisin menetelmin. Tuolta ajalta ovat peräisin hänen Suomalaisen Tiedeakatemian sarjassa julkaistut tutkimuksensa psykomotorisista persoonallisuustesteistä (1953) ja Warteggin piirtämistestistä (1953). Jälkimmäistä kehiteltiin erityisesti ammatinvalinnanohjauksen soveltavuustutkimuksia ajatellen. Yhdessä Toivo Pihkasen ja Touko Markkasen kanssa Martti Takala aloitti pioneeritutkimuksen maassamme alkoholin vaikutuksista pienryhmäkäyttäytymiseen ja persoonallisuustestien tuloksiin (1957).

Sivutyönään Takala opetti persoonallisuus- ja lapsipsykologiaa Valtion terveydenhuolto-opistossa ja luennoi kesälukukausi-

en aikana psykologiaa Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa, jonne oli perustettu vuonna 1936 maamme ensimmäinen psykologian (tuolloin sielutieteen) professorin virka. Virka tuli avoimeksi sen ensimmäisen haltijan, Arvo Lehtovaaran, siirtyttyä Helsinkiin vuonna 1952. Martti Takala nimitettiin virkaan vuonna 1954 vain 29-vuotiaana ja hän oli siihen nimitettynä vuoteen 1988 asti, jolloin hän jäi eläkkeelle.

Martti Takala teki tieteellisen toiminnan ohella mittavan hallinnollisen uran. Hänet määrättiin filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston dekaaniksi vuonna 1960, mitä seurasi valinta rehtoriksi vuosiksi 1963–1967. Takalaa pyydettiin opetusministeriöön korkeakoulu- ja tiedeosaston ensimmäiseksi osastopäälliköksi (1967–1970). Korkeakoulun kehittämislaki oli astunut voimaan vuonna 1966, mikä vahvisti opetusministeriön asemaa. Yliopistolaitos oli tuolloin nopeassa kehitysvaiheessa ja tehtävä tuntui hänestä kiinnostavalta. Takalan vastuulle tulivat muun muassa tieteellisen tutkimuksen organisointi ja tiedepoliittisen runko-ohjelman hahmottelu. **Stanfordin Advanced Center for Behavioral Sciences** -laitoksessa vietetyn vuoden jälkeen hän toivoi voivansa keskittyä tutkimustyöhön, mutta joutui uudelleen hallinnollisiin vastuisiin, ensin dekaanina 1971–1974 ja sitten rehtorina 1982–1988. Suomalaisen Tiedekatemian jäseneksi Takala valittiin vuonna 1964.

Martti Takala vaikutti keskeisesti Jyväskylän yliopiston kehittymiseen varteenotettavaksi monialaiseksi tiedeyliopistoksi. Korkeakouluun perustettiin kasvatustieteellinen, historiallis-kielitieteellinen ja matemaattis-luonnontieteellinen osasto sekä liikuntakasvatuksen opintosuunta. Ne ennakoivat tulevaa tiedekuntarakennetta. Yliopistolaki 1966 helpotti tiedekuntien perustamista. Korkeakoulun muuttaminen yli-

opistoksi edellytti paljon työtä rehtorilta, joka hoiti tehtävänsä professorin viran hoidon ohella ja ilman hallintojohtajaa. Kulkuyhteydet Helsinkiin olivat hankalat, ja hänen oli monet kerrat käynnistettävä autonsa aamuyöstä ennättääkseen ministeriöihin aamukokouksiin.

Kasvavan yliopiston tarpeisiin oli saattava myös uusia tiloja, joista 1960-luvulla rakennettiin liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus. Tämän alan kehittämisen taustalla oli Helsingin voimistelulaitoksen lakkauttaminen ja liikuntatieteiden ja niihin liittyvän, myös kansanterveydellisen tutkimuksen edistäminen Jyväskylässä. Takala aloitti liikuntatieteellisen tutkimuksen psykologian laitoksessa 1960-luvun alkupuolella rekrytoimalla sinne alan tutkijoita. Toisella rehtorikaudella, 1980-luvulla, olivat vuorossa Ylistönmäen kampuksen rakentamiseen liittyvät valmistelut matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan tarpeisiin.

Yksi Takalan merkittävistä aikaansaannoksista pian Jyväskylään siirryttyään koskee nykyistä koulutuksen tutkimuslaitosta. Ajatus tällaisen laitoksen perustamisesta oli esitetty jo vuonna 1938, Helsinkiin, ja sitä koskevan lain laatimiseksi valtio oli asettanut komiteankin 1946. Perustamisasia kuitenkin raukesi, kunnes Takala ryhtyi perustamaan sitä Jyväskylään. Se perustettiin yksityisenä, valtion apua saavana laitoksena vuonna 1957 psykologian laitoksen yhteyteen. Martti Takala oli sen johtajana oman toimen ohella vuoteen 1967 asti. Vuonna 1968 kasvatustieteiden tutkimuskeskus siirtyi valtion omistukseen.

Takala oli kiinnostunut uusista aineistojen käsittelyn menetelmistä. Niitä varten hankittiin lajittelukoneita ja hyviä laskukoneita. Vuodesta 1961 alkaen korkeakoulu ja Valmet-Rautpohja vuokrasivat yhteisesti ensimmäisen IBM:n tietokoneen; psykologi-

an laitos oli sen tärkein käyttäjä lähinnä yöaikaan, kun tehdas ei sitä käyttänyt.

Martti Takala suuntasi omaa tutkimustaan erityisesti yksilöiden välisiä eroja tutkimaan differentiaalipsykologiaan ja kokeelliseen persoonallisuuden tutkimukseen. Nuori tieteenala tarvitsi oppikirjoja. Annika ja Martti Takala kirjoittivat yhdessä *Lapsuuden psykologian* (1953) ja Martti Takala yhdessä J. M. von Wrightin ja Tapio Nummenmaan kanssa *Kokeellisen psykologian* (1963). Takala käynnisti 1970-luvulla Suomen Akatemian rahoittaman projektin ”Lasten sosiaaliset taidot ja niiden kehittymisedellytykset”, jossa tutkittiin perheen elämäntapaa, vanhempien kasvatustietoisuutta ja lasten sosiaalista kehitystä. Työ kuitenkin keskeytyi rehtorin tehtävien takia.

Opettajana Martti Takala oli älykäs, innostava ja uusinta tutkimustietoa esittelevä. Hän perusteli väitteitään monin tutkimuksellisin esimerkein, esitti kriittisiä näkemyksiä ja oli usein vaikeaselkoinen ja siksi omaan ajatteluun kannustava. Hän kannusti oppilaitaan itsenäiseen tutkimukseen, mikä monipuolisti pienen laitoksen tutkimuskenttää. Siihen hän tähtäsi myös rekrytoinnillaan ja loi samalla perusteita uusien alojen kehitykselle. Kannustuksellaan ja tieteellisen toiminnan arvostuksellaan hän loi perustan psykologian laitoksen

menestykselliselle kehitykselle vuosikymmenien ajaksi. Hän rakensi 1960-luvulla yhteistyösuhteita tieteenalansa sisällä, erityisesti Jyväskylä–Tampere–Turku-akselilla muun muassa yhteisten tutkijaseminaarien muodossa. Tältä perustalta kasvoi psykologian valtakunnallinen tutkijakoulu ja psykologian yliopistoverkosto Psykonet.

Koko työuransa ajan Martti Takala piti yllä kansainvälisiä yhteyksiä. Hän toi mukanaan tuulahduksia ulkomailta ja kutsui oppikirjojen tekijöinä ja tutkijoina tunnettuja henkilöitä vierailulle. Hän toimi kansainvälisen psykologian järjestön (IUPsyS) hallituksen jäsenenä 1960-luvulta lähtien; varapresidentiksi hänet valittiin nelivuotiskaudeksi vuonna 1988. Hän oli erityisen kiinnostunut ohjelmasta, joka koski käyttäytymisen ekologiaa ja ympäristötieteitä ennakoiden siinäkin tulevaa kehitystä. Hän oli lähdössä Moskovaan työvaliokunnan kokoukseen, kun aivohalvaus 16.11.1991 muutti elämän.

Martti Takala ei hellittänyt sairaanaakaan. Hän kuntoutti itseään ja piti ajatteluun vireänä lukemalla etenkin ranskankielistä kirjallisuutta ja säilytti kiinnostuksensa yhteiskunnallisia asioita kohtaan loppuun asti. Hän nukkui pois rauhallisesti omassa kodissaan. Laaja tiedeyhteisö muistaa häntä kiitollisena.

Lea Pulkkinen

Martti Takala In memoriam

Martti Takala passed away on 6th January 2012 at the age of 87 years. He was born in Helsinki on 20th December 1924 and graduated from Helsinki Normal Lyceum in 1942, after which he served in the war

against the Soviet Union. He took his M.A. degree at the University of Helsinki in 1947, studying history and philosophy, and in the context of the latter, psychology as well. The professor of philosophy at that

time was Eino Kaila, the “father of psychology in Finland”, who was granted the title of Academician in 1948. Martti Takala worked as his assistant in 1949-51, finishing his own PhD in 1951.

Takala’s doctoral dissertation *Asymmetries of the visual space*, published in English by the Finnish Academy of Science and Letters, indicates an emerging change from the German school of psychology to an approach marked by Anglo-Saxon influence. He backed up his conclusions with more than a hundred experiments. Later, however, he gave up the study of perceptual psychology due to difficulties in gaining access to modern research equipment under post-war conditions.

In 1951-54 Takala worked in the Finnish Institute of Occupational Health, where he developed personality tests (e.g. Wartegg) for use in vocational guidance, and began with his colleagues a pioneering study of the effects of alcohol on small-group behaviour and responses to personality tests. On the side, he taught psychology at the Jyväskylä Summer University. Finland’s first professorship in psychology had been established at the College of Education in Jyväskylä in 1936, and when it became vacant, Martti Takala was appointed to the position in 1954. He then held this chair until he retired in 1988. He became a member of the Finnish Academy of Science and Letters in 1964.

Besides research and teaching, Takala was also heavily involved in administration. He was appointed Dean of the Faculty of Education in 1960, and Rector of the College of Education in 1963-67. He then became the first head of the Department for Higher Education and Science Policy at the Ministry of Education in Helsinki, for the period 1967-70. In this capacity he was responsible for the organization of re-

search in Finland and the design of a basic science policy programme at a time when the universities were expanding rapidly and spreading throughout the country. After spending the academic year 1970-71 at the Advanced Center for Behavioral Sciences in Stanford, USA, he intended to concentrate on research, but was again appointed as Dean in 1971-74 and Rector in 1982-1988.

Martti Takala made a major impact in developing the College of Education towards becoming the multi-faculty University of Jyväskylä in 1966. He also developed the university’s campus through a succession of building programmes. It was on his initiative that the present Finnish Institute for Educational Research was established at the University of Jyväskylä. This grew up from a small private research centre for education founded by Takala in 1957 and directed by him until 1967, and was taken over by the state in 1968. Having started the study of physical fitness at the Department of Psychology in the early 1960’s, he was also instrumental in promoting the establishment of the Faculty of Sport and Health Sciences in Jyväskylä in 1968.

Takala was interested in new possibilities for computerized data analysis, and bought electronic calculating machines and punched card sorters for the use of his researchers. In 1961, the College of Education and the state metalworking factory Valmet Ltd Rautpohja in Jyväskylä jointly hired Jyväskylä’s first IBM computer. The Department of Psychology was its most active user within the university, but only at night, when the factory was not using it.

His own research interests were directed towards differential psychology and experimental studies of personality. He also published textbooks in Finnish on child psychology (together with his wife, Annika

Takala, who later became professor of education at the University of Joensuu) and experimental psychology (together with Professors J. M. von Wright and Tapio Nummenmaa) to support the teaching of this young academic discipline. As a teacher, he was smart, rewarding and knowledgeable about the latest literature and developments in psychology. He encouraged his students in independent thinking and research, and laid the foundation for successful development of the Department of Psychology at the University of Jyväskylä for decades to come. He fostered the cooperation among departments of psychology in the Finnish universities that eventually led to a national postgraduate school of psychology and to the university psychology network Psykonet, which has organ-

ized specialized training in psychology, for instance.

Martti Takala created and maintained international contacts throughout his career. He was a member of the executive committee of the International Union of Psychological Science (IUPsyS) from the 1960's onwards, and was elected as its vice-president for a four-year term in 1988. He was about to leave for an IUPsyS workshop in Moscow in 1991 when he suffered a stroke which changed his whole life. In spite of his paralysis, he rehabilitated himself and kept his mind active by reading French literature and following current affairs to the end of his life. He eventually passed away quietly in his own home. A broad scientific community will continue to remember him with gratitude.

Obituary by Lea Pulkkinen